

Отже, у романі “Польові дослідження з українського сексу” О. Забужко використовує риси масової та елітарної літератури. Для того, щоб залучити більше коло читачів, автор використовує провокативність лексики, назви твору тощо, водночас порушуючи серйозні проблеми гендерного порядку, викликані постколоніальним синдромом, який нині переживає українського суспільство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волосевич І. Оксана Забужко: the room of her own // Книжний огляд. – 2003. – №10. – С. 84–90.
2. Дусова Ж. Некулінарні дослідження сирого тіста: [про польові дослідження з українського сексу Оксани Забужко] // Сучасність. – 1997. – №2. – С. 105–107.
3. Забужко О. Відбираю в -енків право бути Шевченками // Книжник review. – 2003. – №3. – С. 3–6.
- Забужко О. Польові дослідження з українського сексу. – К. : Факт, 2007. – 176 с.
4. Земляной С. Писательская карьера // Независимая газета. – 1998. – 12 августа. – С. 7.
5. Зборовська Н. Жіноча сповідь на тлі чоловічого герметизму // Слово і час. – 1996. – №8–9. – С. 58–67.
6. Зборовська Н.В. Код української літератури : Проект психоісторії новітньої української літератури. Монографія. – К. : Академвидав, 2006. – 504 с.
7. Монахова Н. “Підпорядковане” в українському контексті (Спроба постколоніальної інтерпретації роману Оксани Забужко “Польові дослідження з українського сексу”) // Сучасність. – 2003. – №4. – С. 124–142.
8. Рижкова Г.-П. Жанрова природа прозопису Оксани Забужко // Українська література в загальноосвітній школі. – 2008. – №3. – С. 28–32.
9. Таранова А. Стратегія сприйняття масової літератури в сучасному літературознавстві // Вісник Львівського університету. Серія “Філологія”. – 2008. – С. 24–31.

ПАРАДИГМА НАУКОВОЇ РЕЦЕПЦІЇ ПРОБЛЕМИ СМАКІВ В АНТИЧНОМУ СВІТІ

Борис НІКОЛАЄВ

Київський національний лінгвістичний університет

У статті досліджується проблема осмислення семантики первісних обрядів-дійств у працях Ольги Фрейденберг, Курта Хюбнера (Kurt Hübner) та Мірчі Еліаде (Mircea Eliade). Вчені прийшли до висновків, що священні казання – це старовинний світ семантики, котра затверділа. Відтак, у своєму ядрі антична література має той самий матеріал, що й фольклор. Поступово смакування їжі та напоїв прямує до одного із засобів отримання насолоди.

Ключові слова: семантика, фольклор, міф, обряд, магічна дія, релігійний культ, антична література, смакування, насолода.

В статье исследуется проблема осмысления семантики первичных обрядов-действ в трудах Ольги Фрейденберг, Курта Хюбнера (Kurt Hübner) и Мирчи Элиаде (Mircea Eliade). Ученые пришли к выводам, что священные сказания – это древний мир семантики, которая затвердела. Следовательно, в своём ядре античная литература основана на том же материале, что и фольклор. Постепенно вкушение еды и напитков ведёт к одному из способов получения наслаждения.

Ключевые слова: семантика, фольклор, миф, обряд, магическое действие, религиозный культ, античная литература, вкушение, наслаждение.

The article focuses upon the question of interpreting the semantics of primordial performative rituals in the works by Olga Freidenberg, Kurt Hübner and Mircea Eliade. The scholars have come to the conclusion that myths represent an ancient world of condensed semantics. Therefore, the literature of ancient Greece has at its core the same material as folklore. Gradually, tasting food and drink comes to be viewed as one of the ways of attaining pleasure.

Key words: semantics, folklore, myth, ritual, magical act, religious cult, ancient Greek literature, tasting, pleasure.

Ця стаття продовжує наші попередні дослідження теоретичних проблем *генеалогії* у роботах європейських (у найширшому розумінні цієї дефініції) мислителів і вчених [5, 6 та ін.]. Сутність *генеалогії* ми визначаємо як пошук *коренів, ядерних матриць* подієвих епізодів, певних мотивів й образів.

Поняття смак, смачно, смаковито, смакувати, розсмакувати, засмакувати, припастити до смаку й подібні скоріш за все існували у щоденному житті грекомовних етносів крито-мікенської доби. Проте

саме у такому значенні вони відсутні, наприклад, у класичних поемах Гомера «Іліада» та «Одіссея». У цих творах споживання їжі та вина входить у священні ритуали. Приміром, це можна спостерігати у «Пісні двадцять третій – Ігри на честь Патрокла» Гомерівської «Іліади» [2, с. 350–370] або. із зануренням у протиставлення їжі та напоїв представників двох світів – живих і мертвих – у «Пісні одинадцятій – Жертви для виклику померлих» Гомерівської «Одіссеї» [3, с. 235–258].

Оскільки давньогрецький фольклор є недоступним для сучасних європейців, то саме на текстах такого рівня ґрунтують свої наукові розвідки вчені. У їхніх працях філософсько-культурологічне й літературознавче осмислення отримала генеалогічна проблема *семантики первісних обрядів-свят і смакування на них певних страв та вина*.

О.М. Фрейденберг (*Ольга Михайлівна Фрейденберг*) народилася в 1890 р. в Україні, в Одесі. У 1932 р. вона заснувала першу в радянській Росії кафедру класичної філології у тодішньому Ленінградському університеті. У 1935 р. захистила докторську дисертацію на тему «Поетика сюжету й жанру (період античної літератури)». Коли текст дисертації було видруковано як монографію в 1936 р., то за так звані «ідеологічні» помилки книжку вилучили із магазинів та бібліотек. Публікацію її праць у Росії було відновлено після 1973-го року. Проте повністю вони змогли прийти до свого читача лише в дев'яності роки.

Генеалогічна концепція О. Фрейденберг полягає у наступному: у своєму ядрі антична література має той самий матеріал, що й фольклор, проте в літературі він функціонує в іншій якості [10, с. 17].

Священні казання – це колишні міфи, священні релігійні дієства – це колишні обрядові магичні дії, матеріальні форми культу (святинища, храми, священні речі) – це старий світ *семантики*, котра затверділа [10, с. 169]. Відповідно, все це може бути перенесене в художню словесність, котра відображує й стародавню, й відносно більш нову міфологію та обрядовість, спираючись на них.

Фрейденберг відзначає, що образ отця у фольклорі був пов'язаний із потойбічним світом, позаяк він як жрець виконував поховальні обряди. Відповідно, батько мав убити жертвну тварину і тим самим ініціювати бенкетування. Подібні функції у подальшому переходять на вождів племен – *басилевсів* у греків, пізніше, вже у римській традиції, – на *імператорів* – «*отців народу*» [10, с. 39–40]. Додамо, що на учті патриція або багатія ці обов'язки лягали на господаря (див., приміром, «Сатирикон» Петронія [7]).

Учений виводить генезу поняття «герой» із культу померлих, на честь котрих відбуваються узливання меду, вина, олії, молока, тобто тієї їжі у *рідкому стані*, що, за уявленнями стародавніх греків, мала їм смакувати [10, с. 47].

Науковець детально досліджує пов'язаність календарних обрядів із певними ритуалами та споживанням певних продуктів. Вона відзначає, що спочатку календарних циклів було не чотири, а два – теплий сезон і холодний. Це відповідає поділу Всесвіту на світ живих і світ мертвих. Відповідно до цього основні обряди засновані або на *культурі смерті*, або на *культурі відродження природи*.

Вчений поєднує культ смерті зі сміховими обрядами і відповідно – із подальшою сміховою культурою (у давньогрецькому варіанті – комедією), а культ відродження – із печаллю, сльозами, стонами – подальшою (у давньогрецькому варіанті) трагедією. Всі дієства супроводжувалися відповідним бенкетуванням – *оргіями*, споживанням вина, м'яса (у деяких випадках – сирого) [10, с. 127–129].

У «Лекції ХХІІ» Фрейденберг аналізує *обряд жертвоприношення* [10, с. 161–170]. Зокрема, вона пише, що він є центральним культовим дієством. Принесення пожертви світлим богам супроводжується учтою, смакуванням ніби разом із богом м'яса жертвної тварини й вина. Куштування має релігійний характер. Людина мовби разом із богом наповнюється тією самою субстанцією і входить в *орґастичний* (інакше кажучи – *вакхічний*) стан. Навпаки, коли жертва приноситься богам темного царства, *хтонічним*, то людина не споживає того, що спалюється або узливається на їхню честь [10, с. 161].

Видозмінюються також тварини, котрих вбивають на честь тих чи інших богів. Богам Землі приносять у жертву чорних тварин, при цьому їхні голови нахиляють униз і б'ють ножем по потилиці. Богам Неба у жертву приносять тварин світлих, їхні голови піднімають наверх і розрізують їм горлянки [10, с. 168].

Особливу увагу дослідниця приділяє зародженню обрядів посвячення, очищення, причастя, одкровення, отже, всього того, що пов'язане із *містерійними культурами*. Вона демонструє це на прикладі *містерій* на честь богині Деметри та її доньки Персефони. У холодну пору року Деметра голодує від того, що їй болить за донькою. Навесні Персефона повертається. Як наслідок, припиняється голодування, приходить доба свята-обряду, що пов'язаний зі споживанням їжі й питва. Тут простежується зародження *орґастичних культів*. У їхніх витоках знаходиться ритуал,

унаслідок якого звичайна смертна людина, поївши й випивши *сакральної* їжі й напоїв богів, відчуває у собі присутність бога, *екстаз*. Останній виступає необхідним елементом оргіастичного дійства. Сама по собі *оргія* змінює форму первісних обрядів, в яких тварина розривалася на шматки, з'їдалося її м'ясо (часто-густо – сире) й випивалася її кров. Це вважалося передусім не смачним, а саме священним. Наразі м'ясо можна підсмажити, а пиття крові замінити питтям вина. Таким чином, в античному суспільстві змінювалися смаки, трапезування вже мало поєднуватися із насолодою. Із оргіями й екстазом також пов'язані *пророкування*. Однак із плином часу пророкують, передбачають майбутнє жерці (не вожді, не царі – вже є поділ на стани), не обов'язково споживаючи м'ясо вбитих тварин. Наприклад, служителі культу в Етрурії, а потім у Римі, розгадуючи майбутнє за нутрощами тварин, не використовують їх в їжу [10, с. 162–166].

У «Лекції ХХІІІ» Фрейденберг зосереджується на поховальних обрядах. Зупинимося на темі, що нас цікавить, а саме: що смакувало померлим, а відповідно – також і живим. Передусім із їжі їм приносили каші із найрізноманітнішого збіжжя, просто горщики із зернами (згадаймо українську кутю). Із речей – горщики із монетами, предмети одягу, ляльок, маски [10, с. 175].

Дослідниця зазначає, що багато речей із обрядів античності перейшли у зміненому вигляді в новочасні європейські традиції. Приміром, наречений вважався сонцем, наречена – місяцем. Їхніми атрибутами виступали різноманітні кола, кільця, вінки. Наразі ці самі речі збереглися як атрибутика сучасних весіль [10, с. 175].

За доби античності почалося переосмислення традиційних стихій, речей, істот – вогню, води, каменів, рослинності, дерев, звірів. Сади почали влаштовувати навкруги будинків і на цвинтарях. Квітами прикрашати домівки, зокрема вікна, і столи. Квіти також висаджували біля вівтарів і зображень богів. На віллах (особливо у римській античності) влаштовували басейни та найрізноманітніші купальні. У бідніших домівках – умивальні. Паралельно до вогню вівтаря в храмі у приватних будинках священним вважалося хатнє вогнище, інколи взагалі кухня. У них, ніби у храмах, почали тримати свійських тварин і птицю [10, с. 175].

Загалом, розбудова й устрій приватного будинку нагадує храм. Для принесення жертви у дворі стоїть стіл або щось подібне. У самій будівлі існує поділ на загальне приміщення, куди мають право заходити сторонні, в тому числі гості, й приватне – *генікей* [10, с. 176].

«Лекцію ХХІV» присвячено звичаю бенкетування. Тут Фрейденберг відзначає, що у нас відсутній спеціальний термін, яким можна було б точно відтворити обряд споживання їжі та питва, аналогічний античному. Саме *обряд*, тобто релігійне дійство. Водночас вона показує, яким чином обряд переходить у те, що можна назвати учтою. Приміром, розривання жертви на шматки й споживання її в сирому вигляді замінюється розрізанням і розділенням поміж присутніми їжі, котра була приготовлена кухарем. Прислужниками (рабами) подається вино. Трапеза відбувається за столом чи за столами. Голови учасників прикрашають вінки з квітів (як колись – жертвних тварин). У заможних домах трапезі акомпанує гра музик, вона може супроводжуватися виступами танцюристів, фокусників, грою у м'яч. Під час такої учти узвичаєне декламування віршів та поем, співання гімнів. Учасники бенкету обмінюються промовама такими, що звеличують, і сатиричними. На чолі стола сидить розпорядник трапези (грецькою – *симпосіарх*, від *симпосіум* – *бенкет*, *архе* – *старший*) [10, с. 179].

Науковець досліджує порядок бенкетування в стародавніх Афінах. Учта із гостями була узвичаєна як щоденний вечірній ритуал. На початку подавалися прості традиційні страви – стручки, юшка, каші, м'ясо, всілякі трави. Далі перші столи (столики) виносилися. Приносилися інші – з вином та десертом [10, с. 180].

Фрейденберг наводить приклад «бенкетування» свинопаса Евмея та його гостя Одиссея (Гомер «Одіссея» – «Пісня чотирнадцята») [3, с. 296–316]. Сам господар заколює, розділяє на кусні й підсмажує поросят. По тому сідає насупроти гостя, наповнюючи його келих медяним вином і запрошуючи до куштування їжі. Гість після пиття передає кубок хазяїну. Таким чином вони по черзі п'ють із того ж самого келиха і ведуть діалог [10, с. 181].

На основі архаїчної трапези-обряду за класичної давньогрецької доби в Афінах виникає жанр «*симпосіуму*» – учти-філософської дискусії. На нашу думку, одним із найвідоміших зразків такого жанрового утворення є «Бенкет» Платона [8].

Фрейденберг підкреслює, що обряди поховання померлих, весілля, святкування народження і посвячення у дорослі схожі на учти й часто-густо супроводжуються ними. В обряді поховання споглядаються такі елементи: хода на чолі із покійником, котрого несуть, приміром, на ношах, якесь зображення змагань зі смертю, колективне куштування їжі й напоїв [10, с. 183].

При цьому «плем'я мертвих» споживало інші страви, аніж живі. Мертвим робили узливання молоком, медом, водою, сирим борошном, а вбивали для них (тобто – давали їсти) чорних тварин, передусім баранів. Дослідниця також вважає, що заборона присутності жінок (за винятком *гетер*) на бенкетуванні чоловіків у Афінах пов'язана із тим, що жінки належали богам підземного царства. Цьому кореспондує думка, що вхід до *генікеї* сторонньої особи є злочином, спрямованим проти релігії. За культурною типологією, подібним було явище заборони чоловікам дивитися на обличчя жінки у народів Близької і Центральної Азії [10, с. 183–184] (*звичай дотепер зберігся в ісламо-арабській традиції.* – Б.Н.).

У зв'язку із цим дослідниця уточнює значення слова *гетера*. Це поняття можна перекласти таким чином: «*друга із двох*», «*інша жінка*», «*двійник*», «*подруга*». Це *хтонічний* двійник дружини, що означає родючість. У релігійному плані гетера уособлювала жертвовну тварину, однак вона приносила у пожертву богові свою цноту. Приміром, одним із другорядних імен *Афродіти* було *Гетера*. Часто-густо гетери об'єднувались у закриті общини, куди не допускалися чоловіки. Прикладом такого товариства може слугувати «*Музеум*» поетеси *Сапфо*. У подібних жіночих общинах були свої обряди, своя культова їжа, про яку, як зазначає вчений, мало що відомо [10, с. 191–193].

Тут варто зробити підсумкове зауваження, що у різних обрядах у різноманітному порядку перекомпоновувалися ті ж самі *семантичні* елементи. *Структура* обрядності залишалася тою ж.

Дослідження й висновки російського вченого багато у чому суголосні із аналітичними міркуваннями німецького філософа та культуролога Курта Хюбнера, представленими в монографії «*Істина міфу*» (*Kurt Hübner: Die Wahrheit des Mythos.* – München, 1985).

Науковець детально описує перебіг святкової обрядності на честь того чи іншого бога. Він називає історію походження будь-якого божества терміном *архе* [11, с. 122].

Зокрема, Хюбнер пише: «*Культова, а отже, зовсім не «випадкова» зустріч із божеством була зустріччю з його архе, і це архе урочисто приносилося у жертву. Так, приміром, цикл афінських свят розпочинався із Каллінтерій, під час котрих учасники ходи несли інжирову пасту, оскільки це була перша культурна їжа, яку скуштували люди*» [11, с. 171]. Зауважимо, що *каллінтерій* – це свято дозрівання плодів. Показово, що Афіні у жертву приносилася паста з інжиру, а не самі плоди, оскільки таким чином підкреслювалося, що вона є передусім богинею мудрості, а відтак – навчання людей культурі приготування страв.

Учений детально передає порядок будь-якого свята. Розпочиналося воно із урочистої ходи, метою якої було дістатися до храму або культової місцевості, в якій, за переданнями, перебувала божественна істота. Центром храму або культового майданчику був олтар. По прибутті на місце процесія йшла навкруги вівтаря або храму зліва направо, оскільки храм (олтар) було орієнтовано на схід. Отже, хода відбувалася за рухом сонця.

На вівтарі розпалювалося вогнище, дим від якого піднімався в небо, що було початком пригощання богів (вони мали вдихати дим і від цього отримувати насолоду).

По тому жрець закликав бога його справжнім ім'ям (часто-густо утаємниченим) і запрошував його до учти.

У супроводі молитов розпочиналася підготовка до вбивання жертвовної тварини. Молитви встановлювали зв'язок між твариною і богом, тобто ідеальна міфічна субстанція ніби проникала у тіло тварини і перетворювала його на священне жертвовне м'ясо.

Опісля цього жрець вмивав руки (аби не осквернити святе звичайним брудом) і зістригав шматок вовни із лоба тварини. Її він кидав у вогонь разом із жертвовним ячменем. Тим самим частина тварини і частина зерна сприймалися як щось ціле (*своєрідний закон синекдохи.* – Б.Н.).

Наставала вирішальна мить. Жрець закликав усіх до благоговійного мовчання (грецькою – *евфемії*). Тобто бог остаточно входив у культову подію. Опісля цього священнослужитель сокирою вбивав тварину. Він розрізав її на кусні, перевіряючи нутрощі. Відібрані шматки м'яса спалювалися задля божества. До м'яса додавалися трави.

Якщо жертва вдалася, наверх підіймався пахучий дим. Уважалося, що бог приймає пожертву і вказує на свою присутність.

Кров жертви збиралася у чашу і виливалася на вівтар. Таким чином отримували свою частку Земля й світ *хтонічних* божеств.

По тому розпочиналося священне бенкетування. Передусім з'їдалися нутрощі, особливо печінка й нирки, котрі вважалися за центр життєвості. Потім інші кусні. Далі слідувало пиття вина як кульмінація свята. Спочатку вино також виливали на вівтар, після чого всі мали випити жертвовної вологи [11, с. 172–173].

Німецький учений вважає, що учта – це таке осереддя, де безпосередньо перебуває бог, а отже, є серцем міфологічного культу. Заклики, молитви, інші елементи священного обряду дозволяють емоційно відчуті співіснування із людьми вищої сили, оскільки «*Бог присутній тут і тепер*» [11, с. 174].

Банкет перед лицем бога продукує в його учасників почуття щастя, благодаті, радості. При цьому сила божества виходить із жертвовної тварини, священне м'ясо якої з'їдається лише тоді, коли небесні істоти перебувають серед людей [11, с. 174].

Богів часто-густо зображували із жертвовною чашею у руці. Це можна витлумачити таким чином, що вони ніби жертвують собою. Вищі істоти втягнуті у потік, де мусять давати і брати водночас. Пожертва собою означає, що їхня субстанція перетворюється на м'ясо жертви, котре з'їдається. По тому ця субстанція перетікає через людей і завдяки їхній побожності і самопожертві повертається знову до богів [11, с. 174–175].

Таким чином, К.Хюбнер пов'язує ставлення людності античного світу до наїдків і напоїв не з *іманентними смаковими якістьми* останніх, а із їхньою *роллю в релігійному культі*. Смачно те, що є священним, те, у чому наявна божественна субстанція.

Румунський за походженням філософ і культуролог Мірча Еліаде (*Mircea Eliade*) писав: «Для всіх давніх народів-землеробів важливим було періодично згадувати первісну подію, яка заснувала сучасне людське буття. Все їхнє релігійне життя – це вишанування пам'яті, згадування. Спогад, реактуалізований ритуалами (а отже, через повторення первісного вбивства) відіграє вирішальну роль...» [4, с. 143].

У літературі пізньої античності практично в усіх великих наративних творах, що дійшли до нас, зберігається *семантика бенкетування*, пов'язана із *вбивством* або *смертю*.

Наприклад, у «Сатириконі» Петронія (*Petronius Arbiter «Satiricon»*) мотиви трапезування й смерті поєднуються у двох найвідоміших епізодах. По-перше, на *бенкеті в Тримальхіона*. Під час учти всі перипетії сповнені балансуванням присутніх поміж куштуванням вишуканих наїдків та напоїв і вбивством (свідомо вживаємо цей термін) тварин або перед загрозою втрати власного життя. Бенкетування завершується заявою Тримальхіона, що він хоче, аби присутні уявили собі, нібито він помер [7, с. 73–134]. По-друге, у вставній *новелі про Ефеську матрону*, де подієвість побудована на тому, що мотиви Еросу й Танатосу безперервно переходять одне в одне, сплітаючись у художню цілісність [7, с. 175–179]. Тут необхідно відзначити, що у романі Г.Сенкевича (*Н. Sienkiewicz*) «*Quo vadis*» в епізоді *учти у Нерона* та її наслідків відтворюються основні мотиви *бенкету Тримальхіона* [9, с. 52–75].

Іншим прикладом може бути роман Апулея «*Метаморфози*, або *Золотий Осел*» (*Lucius Apuleius Platonicus «Metamorphoseon – Asinus Aureus»*). У цьому тексті кожний епізод будь-якої учти поєднується

із загрозою смерті, що може або їй передувати, або слідувати за нею. Кульмінацією твору є три змістовно поєднаних між собою у певній ланцюг події: втеча Луція-осла із *п'їррихи* (циркової вистави, що своїм корінням сягає одного із елементів обряду-бенкетування), де йому загрожувала небезпека стати жертвовною твариною [1, с. 262–264 (10, 33–35)]; наступне відновлення ним людської подоби [1, с. 273–275 (11, 12–14)]; його ініціація в *ієрофанта* (адепта) богині Ізиди.

Остання подія представлена у трьох епізодах. Перший – це молитва Луція-осла до Ізиди на березі моря й відповідь богині йому [1, с. 266–270 (11, 2–5)]. Другий – безпосередній обряд ініціації Луція в адепти Ізиди [1, с. 283–284 (11, 24)]. Третій – прийняття Луція в повні адепти єгипетської (за походженням, проте на час життя Апулея широко поширеною на всіх теренах Римської імперії) релігії – висвячення його в *ієрофанта* Озіріса [1, с. 289–290 (11, 30)].

Кожному обряду ініціації передують піст, а після нього відбуваються дві учти: у день посвячення та на третій день після нього. Слід зазначити, що стан Луція перед ініціацією є своєрідним символом смерті.

Таким чином, у пізній античності, де традиційні культури богів-олімпійців не лише відходять на другий план, а часто-густо висміюються, тим не менш зберігається звичай бенкетування, що відтворюється в обрядовості інших релігій і знаходить своє втілення в художній словесності.

Німецький історик Вольфганг Шивельбуш (*Wolfgang Schivelbusch*) у книжці «Смаки раю: Соціальна історія прянощів, збудників та дурманів» (*Das Paradies, der Geschmack und die Vernunft. Eine Geschichte der Genussmittel*) наполягає на соціально-історичній обумовленості формування людських смаків за тієї чи іншої епохи. Зокрема, про добу становлення буржуазних відносин у Західній Європі він пише: «...ці речовини (маються на увазі прянощі, збудники та дурмани, себто, передусім, тютюнокуріння, споживання кави, чаю, алкогольних напоїв і шоколаду. – Б.Н.) не лише слугували для райської насолоди, але водночас неодмінно виконували певну «роботу». Їхньою історичною функцією була – що попервах може прозвучати парадоксально – власне, така «праця-в-насолоді». [12, с. 10].

Отже, людські *смаки* історично, соціально, ментально обумовлені. Вони формуються середовищем і вихованням. Смакування їжі та напоїв розгортається від ритуально-міфологічного дійства до одного із засобів отримання *насолоди*.

Проведена аналітична рецепція розвідок учених, котрі належали до різних національних наукових шкіл, дозволяє у підсумкових заувагах наголосити на тому, що епізоди бенкетування у красному письменстві пізньої античності та часто-густо наступних епох буття європейської словесності спираються на *ядерні матриці* грецького фольклору, які були репродуковані у текстах архаїчної доби давньогрецької словесності. У цьому річчій *генеалогічні студії* у царині семантики кореспондують *психоаналітичному* вивченню художніх текстів як за методологією класичного психоаналізу З.Фрейда, так і за архетипним аналізом, що ґрунтується на досягненнях аналітичної психології К.Г. Юнга. У цілому таким чином демонструється безперервність та наступність у начебто існуючих розривах у культурних звичаях і мистецько-культурній практиці на теренах Середземноморського культурного регіону та його нащадка – Нової Європи. Пошуки витоків і розвою міфологічної архаїки в художніх текстах, їхня реконструкція в наукових студіях є плідним засобом пізнання європейською людиною своєї культурно-цивілізаційної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апулей. Метаморфози, або Золотий осел / Пер з лат. Й.Кобова і Ю.Цимбалюка. – Харків : Фоліо, 2004. – 319 с.
2. Гомер. Іліада / Пер. із старогрецької Б. Тена. – Харків : Фоліо, 2006. – 414 с.
3. Гомер. Одиссея / Пер. із старогрецької Б. Тена. – Харків : Фоліо, 2002. – 574 с.
4. Еліаде Мірча. Міфи, сновидіння і містерії / Пер. з фр. // Еліаде Мірча. Мефістофель і андроген. К. : Основи, 2001. – С. 117–301.
5. Ніколаєв Б.І. Літературознавча типологія у працях І.Ніцше, Д.Чижевського, Л.Вітгенштайна, М.Бахтіна // Літературознавчі студії. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Вип. 14. – 2005. – С. 245–248.
6. Ніколаєв Б.І. Ф. Ніцше як інтерпретатор античності // Літературознавчі студії. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Вип. 21. – 2008. – С. 105–110.
7. Петроний Арбитр. Сатирикон. – М. : «Вся Москва», 1990. – 240 с.
8. Платон. Бенкет / Пер. з давньогрецької Уляна Головач. – Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2005. – ХІV + 178 с.

9. Сенкевич Генрик. Quo vadis / Пер. з пол. О.Бурячківського. – Львів: Свічадо, 2007. – 564 с.
10. Фрейденберг О.М. Миф и литература древности: 2-е изд., испр. и доп. – М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. – 800 с.
11. Хьюбнер К. Истина мифа / Пер с нем. И.Касавина. – М. : Республика, 1996. – 448 с.
12. Шивельбуш Вольфганг. Смаки раю: Соціальна історія прянощів, збудників та дурманів / Пер з нім. Юрка Прохаська. – К. : Видавництво «Часопис “Критика”», 2007. – 256 с.

“ОРІЄНТАЛЬНА МОДА” ЯК ФОРМУВАННЯ СМАКУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Ганна ОСТАНИНА

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

У нашому дослідженні ми розглядаємо поняття “орієнтальна мода” як панування певного смаку в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століть. Ця тема ще й досі в українській літературі залишається на маргінесах дослідницької думки. Це своєрідний опозиційний діалог “старого” з “новим”, “чужого (чи іншого)” зі “своїм”.

Ключові слова: орієнталізм, “орієнтальна мода”, смак.

В нашем исследовании мы рассматриваем понятие “ориентальная мода” как господство определенного вкуса в украинской литературе конца ХІХ – начала ХХ веков. Эта тема до сих пор в украинской литературе остается на маргиналах исследовательской мысли. Своего рода это оппозиционный диалог “старого” с “новым”, “чужого (или иного)” со “своим”.

Ключевые слова: ориентализм, “ориентальная мода”, вкус.

The paper addresses the concept of “oriental fashion” as rule of a certain taste in Ukrainian literature of the late 19th – early 20th centuries. This subject is still marginal for Ukrainian literary studies. The paper considers the confrontational dialogue between “old” and “new”, “foreign (or other)” with “one’s own”.

Key words: orientalism, “oriental fashion”, taste.

Орієнталізм як культурно-імперіалістичний дискурс наявний у різних сферах науки як доволі специфічна система мислення на основі нерівноправної взаємодії Заходу і Сходу. Українське письменство кінця